

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Гігієна та екології № 2

Навчальний рік 2021–2022

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«КЛІНІЧНА МЕДИЦИНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»

(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибірковий освітній компонент Вибірковий

Формат освітнього компонента Змішаний
(очний, змішаний, дистанційний)

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 222 «Медицина-магістри»
(шифр і назва спеціальності)

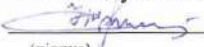
Освітньо-професійна програма 222 «Медицина»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

Курс четвертий, денна форма навчання

Силабус навчальної дисципліни
затверджений на засіданні кафедри гігієни а
екології № 2

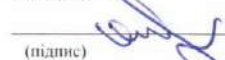
Протокол від
«30» серпня 2021 року № 7
В. о. завідувача кафедри

 доц. Сидоренко М. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

«30» серпня 2021 року

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем громадського
здоров'я

Протокол від
«27» серпня 2021 року № 1
Голова

 проф. Огнев В. А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

«27» серпня 2021 року

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

д.мед.н., професор Завгородній І.В.

к.мед.н., доцент Сидоренко М.О.

к.мед.н., асистент Лалименко О.С.

к.мед.н., доцент Коробчанський П.О.

ст. викладач Чеховська І. М.

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

П. І. Б. викладача	Посада, вчене звання, вчене звання, науковий ступінь	Професійні інтереси	Посилання на про файл викладача
Коробчанський П.О.	к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 po.korobchanskyi@knmu.edu.ua
Лалименко О.С.	к.мед.н., асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 os.lalymenko@knmu.edu.ua
Літовченко О.Л.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 ol.litovchenko@knmu.edu.ua
Біличенко Н.П.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 np.bilychenko@knmu.edu.ua
Байдак С. М.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 sm.baidak@knmu.edu.ua
Шевченко Ю. В.	асистент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 yv.shevchenko@knmu.edu.ua

Контактний тел.: +38(057) 707-73-81,

kaf.7med.hihieny2@knmu.edu.ua

Інформація про консультації

Очні консультації: розклад та місце проведення згідно з розкладу навчального відділу.

Он-лайн консультації: розклад та місце проведення за попередньою домовленістю з викладачем.

Локація: заняття проводяться в умовах кафедри гігієни та екології № 2, ХНМУ

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Клінічна медицина навколишнього середовища» складений відповідно до освітньо-професійної програми 222 «Медицина» та Стандарту вищої освіти України, другий (магістерський) рівень, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина»

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Вивчення дисципліни «Клінічна медицина і навколишнє середовище» спрямоване на ознайомлення магістрів 3-4 курсу з основами теорії сучасних соціальних та екологічних систем, вивчення факторів ризику і безпеки життєдіяльності, алгоритму дій при надзвичайних ситуаціях, основаному на законодавчих нормативних актах системи управління охороною праці з використанням інноваційних форм навчання студентів.

Професійна підготовка магістрів за спеціальністю 222 «Медицина» стає більш якісною і ефективною, наближеною до міжнародних стандартів завдяки глибокому вивченню ряду профільних дисциплін, в тому числі «Клінічної медицини навколишнього середовища», яка дозволяє опанувати методами оцінки стану навколишнього середовища та вплив його на здоров'я людини формами та методами ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами, оволодіти навичками фахової дієздатності, методиками самоконтролю в професійній діяльності та способами психофізичного тренінгу, що є актуальним для підготовки магістрів, особливо в сучасних умовах євроінтеграції України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: стан навколишнього середовища та вплив його на здоров'я людини форми та методи ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Клінічна медицина і навколишнє середовище» має зв'язки з такими дисциплінами: організацією охорони здоров'я в контексті статистики неінфекційних захворювань; клінічними дисциплінами в контексті оцінки ефекту методів діагностики та профілактики захворювань та їх наслідків, оптимізації маршруту пацієнта, діяльності відділення (ЛПЗ) тощо; з епідеміологією в контексті вимірів популяційних процесів та планів збору інформації; соціальною медициною в контексті вимірів популяційного та індивідуального здоров'я, особливостей реєстрації пов'язаних із здоров'ям подій; медичною інформатикою та комп'ютерними технологіям.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння навчальних дисциплін з медичної біології, нормальної та патологічної анатомії, нормальної та патологічної фізіології, біохімії, мікробіології, пропедевтики дитячих хвороб, медичної генетики, а також передбачає попереднє засвоєння кредитів з теорії та практики клінічних дисциплін в контексті оцінки ефекту методів діагностики та профілактики середовищ них захворювань.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні дисциплін громадського здоров'я в контексті статистики неінфекційних захворювань; соціальною медициною в контексті вимірів популяційного та індивідуального здоров'я.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE -
<http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=248>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є оволодіння студентами сучасними знаннями з епідеміології хронічних неінфекційних захворювань, збільшення поширеності чинників ризику, підвищення агресивності чинників навколишнього середовища, розвитку резистентності мікроорганізмів, швидкої поширеності хвороб через високу мобільність населення, доступності та якості медичної допомоги, зростання вартості послуг що формує здоров'я.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є Основними завданнями навчальної дисципліни є одержання знання з теоретичних основ хронічних неінфекційних захворювань, збільшення поширеності чинників ризику, поширення агресивності чинників навколишнього середовища; організації профілактики і боротьби з неінфекційними захворюваннями; планування, організація та тактика статистичних досліджень; вміння обчислювати та використовувати різні статистичні показники; підготовка даних для статистичного аналізу; визначення методів графічного зображення результатів статистичного аналізу.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання в ОПП та Стандарті).

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування студентами **компетентностей:**

Інтегральні компетентності: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері громадського здоров'я або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, застосування наукових теорій та аналітичних методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Вміння застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички і вміння на практиці застосовувати заходи профілактики і боротьби з неінфекційними захворюваннями. Здатність до аналізу і синтезу наявності статистичної інформації (синтез інформації з різних джерел та предметів на основі базових прийомів мета-аналізу) в контексті доказової медицини.

Загальні компетентності:

– Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим;

– Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;

– Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

– Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

– Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

– Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

– Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів;

– Здатність до планування та проведення санітарно-гігієнічних, профілактичних та протиепідемічних заходів, у тому числі щодо інфекційних хвороб ;

– Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами на ступнях **програмних результатів навчання:**

ПРН 1 – володіти загальними та спеціальними фундаментальними та професійно-орієнтованими знаннями, уміннями, навичками, компетентностями, необхідними для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді

ПРН 5 – оцінювати результати опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень

ПРН 11 – проводити санітарно-гігієнічні та профілактичні заходи

ПРН 16 – оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення

ПРН 18 – здійснювати оцінку стану здоров'я людини та забезпечувати його підтримку з урахуванням впливу навколишнього середовища та інших факторів здоров'я

ПРН 19 – здійснювати оцінку санітарно-гігієнічного стану навколишнього середовища з метою визначення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів

ПРН 20 – застосовувати набуті знання щодо існуючої системи охорони здоров'я для оптимізації власної професійної діяльності та участі у вирішенні практичних завдань галузі

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних соціальних навичок (Softskills):

- комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації),
- робота в команді (реалізується через: метод проектів, ажурна плитка),
- конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи),
- тайм-менеджмент (реалізується через: метод проектів, робота в групах, тренінги),
- лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проектів, метод самопрезентації),
- спортивний розвиток та ефективний відпочинок (реалізується через: різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя),
- емпатію (реалізується через: поважне ставлення до думки та етичних міркувань, вигляду та поведінки інших людей),
- стресостійкість (реалізується через: роботу у групі з представниками інших професійних груп різного рівня та віку в непередбачених обставинах та ситуаціях).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u> (шифр і назва)	Вибіркова
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: <u>222 «Медицина»</u> (шифр і назва)	Рік підготовки:
		4-й
		Семестр
		7-8-й
Годин для заочної форми навчання: аудиторних – 20, самостійної роботи студента – 70	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Магістр медицини</u>	Лекції
		-
		Практичні, семінарські
		20 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
70 год.		
ОПП: <u>«Медицина»</u>	Індивідуальні завдання:	
	-	
		Вид контролю: залік

2.1 Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
	Не передбачено навчальним планом		
	Всього годин		

2.2.2 Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
	Не передбачено навчальним планом			
	Всього годин			

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
2.	Екологічні фактори, класифікація, закономірності впливу їх на організм людини.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
3.	«Клінічна епідеміологія» у сфері охорони здоров'я. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
4.	Спадковість та навколишнє середовище.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
5.	Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування;

			матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
6.	Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
7.	Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
8.	Медико-екологічна проблема харчування.	2	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
9.	Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.	1	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему

10.	Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.	1	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
11.	Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.	1	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
12.	Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.	1	Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему
Всього годин		20		

2.2.4. Лабораторні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
Не передбачено навчальним планом				
Всього годин				

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.	8	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь;

			парах, робота в групах	виступ на задану тему
2.	Екологічні фактори, класифікація, закономірності впливу їх на організм людини.	7	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
3.	«Клінічна епідеміологія» у сфері охорони здоров'я. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.	7	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
4.	Спадковість та навколишнє середовище.	7	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал);	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
5.	Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.	7	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
6.	Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему

7.	Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
8.	Медико-екологічна проблема харчування.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
9.	Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
10.	Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
11.	Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.	5	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему

12.	Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.	4	наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); самостійна робота, робота в парах, робота в групах	письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему
	Всього годин	70		

Методи навчання: Вербальні (обговорення); наочні (ілюстрація, презентаційний матеріал, відео матеріал); практичні (самостійна робота, робота в парах, робота в групах)

Методи контролю:

Усний контроль засвоєння теоретичного матеріалу (опитування, обговорення).

2. Письмовий контроль (відповіді на питання, вирішення задач, тестовий контроль).

3. Контроль практичних вмінь та навичок (вирішення ситуаційних задач, розв'язання проблемних ситуацій, надання практичних рекомендацій).

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем): проводиться у формі усного опитування, тестування, бесіди студентів із заздалегідь визначених питань, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Задля оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти пропонується альтернативний варіант (*за вибором*): традиційні види завдань: написання контрольної роботи, реферату або творчі види: підготовка мультимедійної презентації, опрацювання навчальної літератури (складання анотації, рецензування, цитування, тези першоджерел).

Підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Він проводиться в усній. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається програмою навчальної дисципліни.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ» наказ ХНМУ від 21.08.2021 № 181

Знання Студентів оцінюються з усіх видів навчальних занять за такими критеріями:

1) **«відмінно»** – відповідає високому (творчому) рівню компетентності:

- Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;

2) **«добре»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає достатньому (конструктивно-варіативному) рівню компетентності:

- Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

3) «задовільно» – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає середньому (репродуктивному) рівню компетентності:

- Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

4) «незадовільно» – відповідає низькому (рецептивно-продуктивному) рівню компетентності:

- Студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів. Оцінювання студентів проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу у ХНМУ».

Поточна навчальна діяльність студентів (далі – ПНД) контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння студентами кожної теми дисципліни та виставляються оцінки з використанням 4-бальної (національної) системи. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ.

Для дисципліни, вивчення якої завершується у поточному семестрі та формою її контролю є диференційний залік, середній бал за ПНД викладачем кафедри переводиться у 200-бальну шкалу.

Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД)

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті» (таблиця 2).

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни студенту виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Підсумковий бал за поточну навчальну діяльність (ПНД) визначається як середнє арифметичне традиційних оцінок за кожне заняття, округлене до 2-х знаків після коми та перераховується у багатобальну шкалу за таблицею 2.

Таблиця 2

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128

4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141		
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140		
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139		

Технологія оцінювання дисципліни(табл. з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...»).

Залік (відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...») проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті з дисципліни та передбачає врахування ПНД (таблиця) та перевірку засвоєння усіх тем з дисципліни. Оцінка визначається в балах від 120 до 200 та відміткою «зараховано», «не зараховано».

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом самостійного опрацювання теоретичного матеріалу, із подальшим усним опитуванням, тестуванням та обговоренням теми пропущеного заняття із викладачем. У разі достатнього рівня знань з відповідної тематики академічна заборгованість вважається ліквідованою. Безоплатне відпрацювання здійснюється протягом 30 днів з моменту пропущеного заняття (без надання дозволу з деканату), якщо термін з моменту пропущеного заняття перевищує 30 днів відпрацювання здійснюється тільки у разі надання дозволу на ліквідацію академічної заборгованості із деканату із урахуванням наявності дисципліни у переліку дисциплін, відпрацювання пропущених занять з яких здійснюється на платній основі.

3.2. Питання до заліку:

1. Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.
2. Екологічна медицина як наука, її диференціація, мета, завдання, методи, зв'язок з іншими науками.
3. Історії розвитку клінічної медицини навколишнього середовища.
4. Організм та навколишнє середовище, їх взаємозв'язки. Екологічні фактори, закономірності впливу їх на організм людини .
5. Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.
6. Клінічна епідеміологія методологія отримання в епідеміологічних дослідженнях науково-обґрунтованої доказової інформації про закономірності клінічних проявів хвороби, методах діагностики, лікування і профілактики, для прийняття оптимального клінічного рішення щодо конкретного пацієнта.
7. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та медична профілактика хвороб, що пов'язані із впливом небезпечних, шкідливих факторів навколишнього середовища.

8. Оптимізація процесу діагностики, лікування і профілактики зовнішньо середовищних хвороб у населення та індивідуума.
9. Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.
10. Медико-гігієнічне значення впливу небезпечних та шкідливих факторів повітря, ґрунту та води водоймищ на здоров'я населення.
11. Механізми впливу фізичних факторів: ультрафіолетового випромінювання, геомагнітних факторів, атмосферного тиску; біологічних факторів грибів (пліснявка), бактерій, комах, тварин та хімічних факторів на здоров'я населення.
12. Медичне значення основних забруднювачів довкілля.
13. Основні механізми дії ксенобіотиків, токсикокінетика та основні механізми детоксикації, біотрансформації токсичних сполук в організмі людини.
14. Спадковість та навколишнє середовище.
15. Пошкодження ДНК та мутації внаслідок впливу факторів навколишнього середовища. Типи мутацій.
16. Вплив тривалості життя на частоту мутацій. Залежність ризику розвитку патології внаслідок впливу факторів навколишнього середовища від генетичної схильності.
17. Геннотоксичні агенти у навколишньому середовищі. Генетичний паспорт людини.
18. Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.
19. Особливості впливу факторів навколишнього середовища на організм жінок. Основні шляхи інкорпорації ксенобіотиків до організму дітей.
20. Фізичне, біологічне та соціальне середовище як складова у формуванні сталого розвитку дитини за умов зовнішнього середовищного впливу факторів довкілля. Здоров'я жінки та стан навколишнього середовища.
21. Репродуктивна патологія детермінована дією шкідливих факторів навколишнього середовища.
22. Спеціальні питання клінічної медицини навколишнього середовища.
23. Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.
24. Захворюваність та смертність населення в залежності від екологічного стану атмосфери.
25. Сполуки, що порушують озоновий шар землі, джерела забруднення атмосферного повітря (оксиди вуглецю, азоту, сірки, продукти спалювання відходів).
26. Захворювання органів дихання, що детерміновані шкідливою дією факторів навколишнього середовища патогенез, діагностика, лікування та профілактика розвитку.
27. Основне поняття пульмотоксичності, гемотоксичності.
28. Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.
29. Фактори та джерела екологічного неблагополуччя води та водних об'єктів. Основні шляхи впливу води на організм людини.
30. Механізм нейро- та нефротоксичності.
31. Неорганічні та органічні контамінанти. Леткі органічні сполуки.
32. Способи зниження вмісту ксенобіотиків у питному водопостачанні.
33. Основні джерела забруднення ґрунту.
34. Захворювання, що детерміновані застосуванням води водойм та систем водопостачання за впливу небезпечних факторів довкілля.
35. Медико-екологічна проблема харчування.
36. Шкідливі речовини природного походження.
37. Токсичні сполуки, що утворюються в продуктах харчування та організмі людини.
38. Ксенобіотики, що надходять в організм людини в результаті отримання, обробки або зберігання харчових продуктів.
39. Токсини, що утворюються в продуктах харчування. Мікотоксини.

40. Токсичні сполуки, що надходять до продуктів харчування із об'єктів навколишнього середовища (важкі метали, пестициди, полі хлоровані біфеніли, полі циклічні вуглеводні).
41. Роль нітратів та нітритів в патології людини.
42. Захворювання, що детерміновані забрудненими продуктами харчування їх патогенез, клініка, лікування та методи профілактики.
43. Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.
44. Хімічний склад повітря житлових приміщень, шляхи надходження до організму людини основних забруднювачів повітря (тютюновий дим, природний газ та продукти його згоряння, формальдегід, пентахлорфенол, азбест, важкі метали).
45. Неіонізуюче випромінювання. Електромагнітні поля.
46. Біологічна дія ЕМ опромінення, медичні аспекти дії ЕМО, основні джерела. Нормативна-правова база гігієнічного регламентування ЕМО.
47. Захворювання, що детерміновані шкідливою дією ЕМО.
48. Заходи профілактики шкідливої дії ЕМО.
49. Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.
50. Біолого-медичне значення рекреаційних ресурсів.
51. Нормативно-правові основи охорони навколишнього середовища. Національна система моніторингу довкілля.
52. Відповідальність за порушення норм екологічного права.
53. Міжнародна діяльність ВООЗ та організацій ЄС в галузі клінічної медицини навколишнього середовища.
54. Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.
55. Біологічний моніторинг людини як інструмент доказової медицини інтоксикацій для підвищення надійності захисту здоров'я населення. Нормативно-правова база щодо популяційних біомоніторингових досліджень.
56. Конвенція Мінамата, Пармська декларація в аспекті моніторингу вмісту важких металів в біологічних середовищах у людини.
57. Біологічні маркери як елементи системи оцінки ризику дії на організм людини токсичних сполук довкілля.
58. Рекомендації ВООЗ щодо алгоритму проведення біомоніторингових досліджень у населення.
59. Екологозалежні зміни стану здоров'я в Україні.
60. Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.
61. Методологія оцінки ризику для не канцерогенних сполук загально токсичної дії.
62. Оцінка ризику впливу для сполук з канцерогенною дією.
63. Визначення індивідуального та популяційного ризику впливу факторів навколишнього середовища.

3.3. Контрольні питання:

1. Клінічна медицина навколишнього середовища предмет та об'єкт її викладання. Значення для практики охорони здоров'я.
2. Екологічна медицина як наука, її диференціація, мета, завдання, методи, зв'язок з іншими науками.
3. Історії розвитку клінічної медицини навколишнього середовища.
4. Організм та навколишнє середовище, їх взаємозв'язки. Екологічні фактори, закономірності впливу їх на організм людини .
5. Клінічна епідеміологія – як медична наука у практиці охорони здоров'я населення.
6. Клінічна епідеміологія методологія отримання в епідеміологічних дослідженнях науково-обґрунтованої доказової інформації про закономірності клінічних проявів хвороби, методах діагностики, лікування і профілактики, для прийняття оптимального клінічного рішення щодо конкретного пацієнта.

7. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та медична профілактика хвороб, що пов'язані із впливом небезпечних, шкідливих факторів навколишнього середовища.

8. Оптимізація процесу діагностики, лікування і профілактики зовнішньо середовищних хвороб у населення та індивідуума.

9. Екологічні фактори. Патогенетичні механізми впливу фізичних, хімічних, біологічних факторів довкілля на організм людини, популяцію.

10. Медико-гігієнічне значення впливу небезпечних та шкідливих факторів повітря, ґрунту та води водоймищ на здоров'я населення.

11. Механізми впливу фізичних факторів: ультрафіолетового випромінювання, геомагнітних факторів, атмосферного тиску; біологічних факторів грибів (пліснявка), бактерій, комах, тварин та хімічних факторів на здоров'я населення.

12. Медичне значення основних забруднювачів довкілля.

13. Основні механізми дії ксенобіотиків, токсикокінетика та основні механізми детоксикації, біотрансформації токсичних сполук в організмі людини.

14. Спадковість та навколишнє середовище.

15. Пошкодження ДНК та мутації внаслідок впливу факторів навколишнього середовища. Типи мутацій.

16. Вплив тривалості життя на частоту мутацій. Залежність ризику розвитку патології внаслідок впливу факторів навколишнього середовища від генетичної схильності.

17. Геннотоксичні агенти у навколишньому середовищі. Генетичний паспорт людини.

18. Репродуктивне здоров'я: фактори навколишнього середовища, які впливають на стан репродуктивної системи.

19. Особливості впливу факторів навколишнього середовища на організм жінок. Основні шляхи інкорпорації ксенобіотиків до організму дітей.

20. Фізичне, біологічне та соціальне середовище як складова у формуванні сталого розвитку дитини за умов зовнішнього середовищного впливу факторів довкілля. Здоров'я жінки та стан навколишнього середовища.

21. Репродуктивна патологія детермінована дією шкідливих факторів навколишнього середовища.

22. Спеціальні питання клінічної медицини навколишнього середовища.

23. Медико-екологічна характеристика атмосферного повітря.

24. Захворюваність та смертність населення в залежності від екологічного стану атмосфери.

25. Сполуки, що порушують озоновий шар землі, джерела забруднення атмосферного повітря (оксиди вуглецю, азоту, сірки, продукти спалювання відходів).

26. Захворювання органів дихання, що детерміновані шкідливою дією факторів навколишнього середовища патогенез, діагностика, лікування та профілактика розвитку.

27. Основне поняття пульмотоксичності, гемотоксичності.

28. Медико-екологічна характеристика води, водних об'єктів та ґрунту.

29. Фактори та джерела екологічного неблагополуччя води та водних об'єктів. Основні шляхи впливу води на організм людини.

30. Механізм нейро- та нефротоксичності.

31. Неорганічні та органічні контамінанти. Леткі органічні сполуки.

32. Способи зниження вмісту ксенобіотиків у питному водопостачанні.

33. Основні джерела забруднення ґрунту.

34. Захворювання, що детерміновані застосуванням води водойм та систем водопостачання за впливу небезпечних факторів довкілля.

35. Медико-екологічна проблема харчування.

36. Шкідливі речовини природного походження.

37. Токсичні сполуки, що утворюються в продуктах харчування та організмі людини.

38. Ксенобіотики, що надходять в організм людини в результаті отримання, обробки або зберігання харчових продуктів.
39. Токсини, що утворюються в продуктах харчування. Мікотоксини.
40. Токсичні сполуки, що надходять до продуктів харчування із об'єктів навколишнього середовища (важкі метали, пестициди, полі хлоровані біфеніли, полі циклічні вуглеводні).
41. Роль нітратів та нітритів в патології людини.
42. Захворювання, що детерміновані забрудненими продуктами харчування їх патогенез, клініка, лікування та методи профілактики.
43. Медико-екологічна характеристика внутрішнього середовища приміщень.
44. Хімічний склад повітря житлових приміщень, шляхи надходження до організму людини основних забруднювачів повітря (тютюновий дим, природний газ та продукти його згоряння, формальдегід, пентахлорфенол, азбест, важкі метали).
45. Неіонізуюче випромінювання. Електромагнітні поля.
46. Біологічна дія ЕМ опромінення, медичні аспекти дії ЕМО, основні джерела. Нормативно-правова база гігієнічного регламентування ЕМО.
47. Захворювання, що детерміновані шкідливою дією ЕМО.
48. Заходи профілактики шкідливої дії ЕМО.
49. Екологічний моніторинг: завдання, рівні і складові екологічного моніторингу.
50. Біолого-медичне значення рекреаційних ресурсів.
51. Нормативно-правові основи охорони навколишнього середовища. Національна система моніторингу довкілля.
52. Відповідальність за порушення норм екологічного права.
53. Міжнародна діяльність ВООЗ та організацій ЄС в галузі клінічної медицини навколишнього середовища.
54. Біомоніторинг як складова частина екологічного моніторингу.
55. Біологічний моніторинг людини як інструмент доказової медицини інтоксикацій для підвищення надійності захисту здоров'я населення. Нормативно-правова база щодо популяційних біомоніторингових досліджень.
56. Конвенція Мінамата, Пармська декларація в аспекті моніторингу вмісту важких металів в біологічних середовищах у людини.
57. Біологічні маркери як елементи системи оцінки ризику дії на організм людини токсичних сполук довкілля.
58. Рекомендації ВООЗ щодо алгоритму проведення біомоніторингових досліджень у населення.
59. Екологозалежні зміни стану здоров'я в Україні.
60. Основи оцінки якості навколишнього середовища та небезпечності його забруднення для здоров'я населення.
61. Методологія оцінки ризику для не канцерогенних сполук загально токсичної дії.
62. Оцінка ризику впливу для сполук з канцерогенною дією.
63. Визначення індивідуального та популяційного ризику впливу факторів навколишнього середовища.

3.4. Індивідуальні завдання не передбачено навчальним планом

3.5. Інші заохочення не передбачено навчальним планом

3.6. Правила оскарження оцінки

Правила оскарження оцінки. Оцінка з дисципліни може бути оскаржена на підставі вимог «Положення про організацію освітнього процесу у ХНМУ» № 370 від 27.08.2019 р. із доповненням згідно з наказу № 114 від 20.05.2020р.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання – строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки. Не допускаються запізнення студентів на практичні заняття та присутність без медичної форми.

Заохочується участь студентів у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі студенти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України: Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в дусі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються студентам/-кам або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

Очікується, що студенти відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на сторінці кафедри сайту ХНМУ)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка надасть на першому практичному занятті.

Поведінка в аудиторії:

Під час лекційного заняття студентам та студенткам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття

Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,

- сприйнятливість та неупередженість,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- пити воду;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття
- заборонено:
- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів. Застосовувати електронні гаджети для гри, листування у соціальних мережах (за виключенням перерви), гучних розмов тощо. Не допускаються користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом.

На першому занятті з курсу буде роз'яснено основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Очікується, що кожен та кожна повинні знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра гігієни та екології № 2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Ladou, Joseph, and Robert Harrison (2014). Current Occupational and Environmental Medicine (5th ed.). McGraw-Hill Professional. ISBN 0-07-144313-4.
2. Tuomisto, Yuko (2010). Arsenic in zoonoses. One hundred questions about the environment and health. http://en.opasnet.org/w/Arsenic_to_zoonoses
3. Котко Д. М. Екологічна медицина як перспективний напрямок розвитку сучасної спортивної медицини / Д. М. Котко, О. О. Шматова, О. І. Циганенко, Н. Л. Гончарук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія

15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). - 2016. - Вип. 6. - С. 68-73.

4. Даниленко Г.М., Подрігало Л.В., Волкова І.В., Кратенко І.С. Гігієнічна скринінг-оцінка впровадження здоров'яформуючих інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Навчально-методичний посібник. - Харків, 2006. – 76 с.

5. Гігієна дітей і підлітків /За ред. В.І.Берзиня. – Київ: Видавничий дім «Асканія», 2008.

Допоміжна

1 Даценко І.І., Денисюк О.Б., Долошицький С.Л. та ін.. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / за ред.. І.І. Даценко – 2-ге вид. – Львів: Світ, 2001. - С. 40-48.

2 Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к практическимзанятиям по гигиене. – М., Медицина, 1983. – С. 199-210.

3 Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. - К.: Здоров'я, 1999. - С.313-353.

4 Гігієна харчування з основами нутриціології./ В. І. Циприян та ін.. Навчальний посібник – К.: Зоров'я, 1999. – С. 164-188; 522-534.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE - <http://31.128.79.157:8083/course/view.php?id=248>

1. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>

2. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rnbo.gov.ua/>

3. Постійне представництво України при ООН <http://ukraineun.org/>

4. Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>

5. Centersfordiseasescontrolandpreventionwww.cdc.gov

6. Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/>

8. ІНШЕ

3 метою спрощення процедури ліквідації академічної заборгованості студентів на кафедрі гігієни та екології № ячсм 2 створено віртуальні googleclassroomз постійно діючим посиланням :

- для прийому відпрацювань у вітчизняних студентів та іноземних студентів, що навчаються російською мовою постійне посилання на GoogleMeet :<https://meet.google.com/lookup/abzei5dw7v>

- для прийому відпрацювань у англomовних іноземних студентівпостійне посилання на GoogleMeet :<https://meet.google.com/lookup/fahq7gvvch>